

Konvojná kniha prof.
Dr. KÁRLA LAŠTOVKY

Dr. MONT. h. c. ING. Dr. VLADISLAV SÝKORA

11-F-72

O POVAZE ČESKÉHO ČLOVĚKA

SEMINÁŘI

Míst. přív.

KNIHOVNA

ordinace

Doslovný český překlad přednášky, proslovené německy dne
13. listopadu 1939 v Českém svazu pro spolupráci s Němci pro
německé posluchačstvo.

Dr. mont. h. c. Ing. Dr. Vladislav Sýkora :

O povaze českého člověka

Pánové!

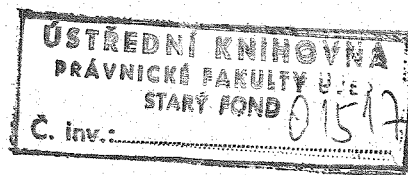
Mám-li dnes jako předseda Českého svazu pro spolupráci s Němci čest, abych před vámi proslovil zahajovací přednášku, pojednávající o povaze českého člověka, smím přece předpokládati, že ode mne nebudete očekávaťi suchopárné vědecké pojednání, které by mělo ctižádost vyčerpati soustavně daný námět. Vždyť povaha každého kulturního národa skýtá jak v ohledu sociologickém a jazykovém, tak i citovém a uměleckém takové množství problémů, že by vyžadovalo jejich vědecky dostačující — byť i spěšné — načrtnutí silného svazku a mnoha přednáškových večerů. Nad to nejsou v pravém slova smyslu badatelské cíle středem snah našeho Svazu, který jest spíše zaměřen na cíle přímo životu sloužící a chce především rozšiřovati v různých směrech účinné náměty, jež by byly s to, podporovati činorodě lepší vzájemné porozumění Němců s Čechy.

Budiž mi tedy dnes dovoleno, abych přednesl ke svému rozsáhlému tématu jen několik poznámek, hlavně z vlastních zkušeností, které nechť slouží za podněty k bližšímu uvažování o různých problémech při tom dotčených. Nad to jest naším úmyslem osvětliti v našem okruhu některé z těchto problémů blíže dalšími přednáškami.

Pánové!

Jste povětšinou mužové činu a utvořili jste si též jistě již vlastní myšlenky o tom, co jako Němci zde pozorujete. Přirozeně to

Koupí od	
Darem od	M. Karel Janda
v	za Kčs
Inv. č.:	36. 317
Sign	

jsou namnoze pozorování nahodilá a kdopak má dnes v tom gigantickém světovém dění, jehož jsme účastníky, vůbec čas k souborným studiím!

Pouhým náznakům jest člověk přístupnější. Já sám jsem sestavil myšlenky, které chci teď před vámi rozvinouti, na svém statku v Sudetstku po tichých večerech, aniž bych měl po ruce literaturu nebo jiné pomůcky. Ale snad zapůsobí mé náměty zrovna proto tím bezprostředněji.

Především bych velmi silně zdůraznil, že by nebylo správné, kdyby si chtěli noví příchozí u nás tvořiti konečné úsudky o české povaze podle toho, co se tu dnes, mnohdy i nezdravým způsobem, v nahodilých případech projevuje. Nelze totiž přehlížeti, jak mimořádné časy jest nyní českému lidu přežiti a jak nesnadno nalézá mnohý svůj životní směr. K tomu přistupuje vliv směsi pouček, jež působily po 20 let, ztráta vedoucího postavení, obavy o existenci, hledání viníků dosavadních nezdarů a touha po Evropě ke všem národům spravedlivé.

Nyní k mému vlastnímu tématu.

Bylo by banalitou, kdybych chtěl začíti vyjmenováním dobrých vlastností národa, k němuž náležím. Vždyť sám Vůdce německého národa vyzvedl píli, inteligenci a pořádkumilovnost i čistotu tohoto národa, jež jsou patrný již na jeho sídlištích. Musím čerpat z větší šíře a dotknouti se zcela stručně tisíciletých dějin, jež krom vrozených vlastností vytvořily povahu tohoto národa.

Vždyť vzhledem ke svým kulturním snahám nejsme národem mladým, jak se někdy má za to u málo informovaných. Tisícileté zápolení za zcela zvláštních předpokladů nalézá také patrný výraz v naší povaze.

Starověká pravda, podle níž jest boj otcem všech věcí, *πολεμος πατὴρ παντων*, se osvědčila i zde. Čechy a Morava byly odedávna horkou půdou a časté boje zocelily její obyvatele, Čechy i Němce. Při tom však nešlo vždy o boje obou národností proti sobě, často se šlo společně proti císaři a jeho řádu. Pamětní deska na Staroměstském náměstí v Praze, která zaznamenává oběti habsburské protireformace po bitvě na Bílé hoře, vykazuje vedle českých i mnohá německá jména, jejichž nositelé společně vykřváceli za velké duchovní hodnoty.

Po náboženských bojích museli mnozí, velmi hodnotní činitelé opustit českou zem. Připomínám našeho Jana Amose Komenského. Velký německý chemik Kekule ze Strádonic (to jest obec u Loun) pocházel z české emigrantské rodiny.

I později, v míru, šlo mnoho Čechů do světa a mnozí z nich se tam domohli znamenitého uplatnění. Jen z poslední doby uvádím významného clevelandského továrníka Vlčka, kováře z jižních Čech a svého váženého přítele, pana presidenta Ing. Lehkého v Buenos Aires.

Nadměrný, stálý odchod velmi hodnotných činitelů byl obzvláště nepříznivým osudem českého lidu. Dlouho jsme byli soustavně zbavováni vedoucích hlav a utrpěli jsme obzvláště zmezinárodněním zbylé šlechty větší ztráty v naší vedoucí vrstvě, nežli kterýkoliv jiný národ v Evropě.

Avšak přes to přese všecko zachoval si český národ, i po tragických událostech, svébytnost a trval přímo neuvěřitelně houževnatě na své národnosti.

Větší slovanské kmeny, nežli my, na př. Polabští Slované, byly dávno absorbovány.

Bylo by nesprávné míti za to, že bylo znovuvzkříšení české národní myšlenky na začátku 19. století jen umělým dílem inteligence, ovlivněné zvenčí. Ano, náš lid žil vždycky s duchem doby a stálý styk s Němci byl beze sporu na prospěch kulturnímu vývoji. Byly tu ovšem i styky s dalším západem. Jest tomu tak, jako všude, i u velkých národů. Věda a pokrok jsou nutně mezinárodní.

Svou národní českou svébytnost v 300leté porobě pod dynastií, kterou tak příznačně vystihuje vůdce německého národa ve své známé knize, zachoval ale především tak zvaný nízký lid. Přes robotu a všechna omezení si uchoval český sedlák řeč, zvyky a národní ráz. Z těchto kruhů pak povětšinou vzešli t. zv. buditelé, v době, která právě něco takového učinila teprve možným. Mohu se odvolati na jednoho z vašich duchovních velikánů, na Goetheho, který meškával tak často v naší tehdejší oblasti a jenž se horlivě zúčastňoval znovu se probouzejícího duchovního života v Čechách a to ve styku s muži, jako byl Josef Dobrovský a Kašpar ze Šternberka.

Období probuzenecké zanechalo v povaze českého lidu důležité rysy charakterové.

Vše, co se tu tehdy dělo, nebylo žádnou módní hříčkou, nýbrž bylo nejnvtřněji procítěno.

Nalézá-li vůdcova kniha tak správná slova o rakouských vládách, cítíme se s tím za jedno. Nešťastné, s hůry přicházející heslo „Divide et impera“ nás rozdvajilo s Němci. Tomuto heslu přinesli oběti jak Němci v Rakousku, tak jsme je přinesli i my. Za těchto poměrů ukořistili střídavě jednotlivé národnosti i výhody. Ať si ale nikdo nemyslí, že by za vzestup českého lidu bylo děkovati blahovlnné podpoře rakouských vlád. Zcela naopak. O každou školu bylo nám bojovati, každý kulturní prostředek musel být pořízen vlastní silou.

Toho nejpriléhavějším příkladem jest české Národní divadlo, klasická, vyrovnaně působící stavba českého architekta Zítka. Vystavěno z příspěvků takřka veškerých tehdejších příslušníků národa, krátce po svém otevření zničeno požárem, bylo další, krajní obětavostí celého lidu v nejkratší době znovuvybudováno. Nese proto také právem hrdý nápis na svém prosceniu: „Národ sobě.“

Na rozvrstvení českého lidu měl historický vývoj rozhodující vliv. Po bitvě na Bílé hoře zbylo málo české šlechty a proto převládají třídy ostatní. Velké bohatství nevznikalo za rakouského panství v českých rodinách. V celém národě jest však zakořeněna snaha, zajistiti dětem co nejdůkladnějším vzděláním i za cenu velkých obětí lepší hospodářskou budoucnost. Tedy: žádná snaha, dosíci spekulací rychle jmění, nýbrž víra v úspěch poctivé práce! Ve Vídni vzniklo rčení, že jsme národem sluhů a úředníků. Můj Bože, tehdy se obracely snahy k tomu, co bylo právě dosažitelné. Vedle toho ale setrval sedlák, živnostník a kupec houževnatě na své samostatnosti.

I solidní podnikání má u nás důstojné zástupce. Uvedl bych tu několik příkladů, především nestora naší elektrotechniky, dnes více než 90letého Františka Křižíka. Pocházeje z velmi chudé rodiny, protloukl se od počátku středoškolských studií a vysokou školou vlastními silami, získáváje příjmy soukromým vyučováním. Jako železniční úředník pověřen službou telegrafní, tehdy teprve začínající, přišel ve styk s vyvíjející se právě elektrotechnikou a vynalezl známou diferenciální obloukovku, která vyřešila jednoduše tehdejší problém dělení elektrického světla a vynesla jeho jméno do celého světa. Tehdejší Pařížská světová

výstava byla osvětlena Edisonovými žárovkami a Křižíkovými obloukovkami. Vynález ten byl tak významný, že udělené licence vynesly značné peníze. Nejprve se zdařil jejich prodej známé německé firmě Schuckert v Norimberce. Pan Křižík mi sám několikrát vyprávěl, jak příjemné bylo obchodní spojení s panem Schuckertem a uchovává dopisy, které to dotvrzují.

Sotva měl dosti peněz ze svých licencí, zřekl se, muž z chudého, udánlivého národa sluhů a úředníků, příznivé proň kariéry úřednické a stal se průmyslovým zakladatelem. Velkých úspěchů dosáhl na jubilejní výstavě r. 1891 v Praze, která se stala mezníkem v rye českém vývoji hospodářském.

V této souvislosti, když vyzvedávám schopnost českého člověka k podnikání, smím jistě uvést našeho docela velkého, bohužel příliš záhy zesnulého průmyslového zakladatele Tomáše Baťu, výrobce obuvi ve Zlíně, muže nepopíratelně světového formátu. Jeho radost z tvořivé práce byla strhující. Nic ho snad necharakterisuje líp než výrok, který kdysi učinil v úzkém kruhu: „Desetkrát po sobě bych chtěl žít, a začínat vždy za nejnepríznivějších podmínek, jak tomu bylo v mém nynějším životě.“

Ještě na poslední příklad bych se tu odvolal, který současně dokazuje, jak může být vřelé cítění národní i produktivní. Prosim, aby mi při tom nebylo špatně rozuměno a aby se mi nepodkládaly vedlejší úmysly, budu-li věc vypravovati.

Myslím tu na svého zesnulého starého přítele Klementa, známého zakladatele první, u nás v Mladé Boleslavi zřízené automobilky v Rakousku, která jest nyní vedena Škodovými závody. I on byl z velmi chudé rodiny a osvojil si své vědomosti mravenčí píli jako knihkupecký příručí. Ve svém volném čase holdoval kolovému sportu, který byl tenkrát zrovna novou módou, a pořídil si kolo značky „Seidel Naumann“. Tato firma měla v Podmoklech své zastoupení. Jednou byl Klement nucen objednat náhradní součást a obdržel na svou českou objednávku za odpověď: „Chcete-li s námi vejíti ve styk, musíte užívati řeči nám srozumitelné.“

Tato nevlídná odpověď se stala pro Klementa osudovou a způsobila přímo založení továrny. Klement se spojil se schopným mechanikem Laurinem ve známou firmu Laurin Klement a začal nejprve s výrobou kol. Záhy zavedl výrobu kol motorových a sportovní časopisy let devadesátých a na počátku tohoto století

hlásí výmluvně úspěchy mladé firmy. Veškerých velkých vítězství na závodech, i o Coup international, bylo tehdy dosaženo na motorových kolech Laurin Klement. Později zahájila firma, rovněž se značným úspěchem, výrobu automobilů.

Pan Klement uchoval stejně jako zmíněný nevlídný i jeden vlídný dopis od firmy Seidel Naumann. Tímto dopisem se firma uchází o licenci na motorová kola Laurin Klement. Zní to jako pohádka, a jest to přec prokazatelně pravdou, ředitel firmy, s nímž Klement obchod v Drážďanech uzavřel, byl tentýž pán, který podepsal jako někdejší zástupce v Podmoklech onen nevlídný dopis. Samorostlý pan Klement si ovšem neodepřel, aby mu humorně věc nepřipomenul.

Zašel jsem s těmito líčeními snad trochu daleko. Poskytují však asi více nežli suchopárné líčení.

Přecházejete k všeobecnému, zabýval bych se chvíli mentalitou českého lidu v porovnání s mentalitou německou, jak se nám jeví.

Význačný rys jest tu citové založení, zatím co založení Němců se nám jeví převážně jako rozumové.

Důkaz mohu čerpat z oblasti umění. Jistě to není náhodou, že pocházejí u nás největší, světoznámé výkony na tomto oboru z onoho umění, které vyvěrá především z citu a nejvíc na cit působí. Mám na mysli hudbu. I u Němců doznala naše hudba velkého uznání a obliby, ba i v dobách největšího politického napětí jsme slyšeli v německém rozhlase, téměř denně, reprodukce ze Smetany a Dvořáka. Obzvláště nás těšilo časté vysílání Smetanovy symfonie „Má vlast“.

Naše národní hymna není vzdorným hymnem, nýbrž takřka sentimentální melodií.

Hudební nadání celého národa jest známé stejně jako jeho nadání pro řeči, které s tím, byť i snad jen zcela slabě, souvisí.

Česká řeč, jež jest pro bohatost tvarů pro cizince nesnadná k naučení, vyniká znamenitou výrazností při pozoruhodné stručnosti, což můžete pozorovat již při porovnávání dvojjazyčných nadpisů. Jako profesor mechaniky na technice, jenž studoval přirozeně svoji vědu také v cizích řečech, jež dobře ovládám, byl jsem vždycky nadšen možností co nejpregnantnějšího a stručného vyjadřování ve své mateřštině.

Silně citové založení jest patrné i u našich dělníků a naši psychologicky uvažující vůdcové průmyslu k tomu přihlížejí. Hrubé zakřiknutí se těžko snáší. Při srážkách jest nejlíp nechat lidi klidně vymluvit, i když jejich cit přináší někdy silná slova. Na konec zvítězí vždycky přece jen další, rovněž význačný rys duše našeho lidu, střízlivý smysl pro skutečnost, který jest také silně vyvinut.

Já sám vzpomínám na léta, když jsem byl jako montážní inženýr velkých firem ve stálém styku se značným počtem našich dělníků a cestoval s nimi po cizině, jako na nejkrásnější dobu svého života. Většina dělníků měla svou práci ráda a byla vždy ochotná i při požadovaných vrcholných výkonech. Přes přisnost vycítili tito lidé, že je mám ze srdce rád — vidíte tu zase ten citový moment — a nikdy jsem se nedožil s jejich strany neslušnosti, ba ani nemístné důvěrnosti, ačkoliv jsme leckde dokonce i spolu jídávali. Nebylo-li mi něco vhod, vyřídil jsem to s nimi hned na místě. Jednoho jsem se však vždycky střežil, abych totiž po návratu k firmě žaloval a takto lidem škodil.

Kdysi jsem měl větší věcnou obtíž, jejíž odstranění způsobilo prodloužení montáže. Když se mne po návratu ředitel na to ptal, vylíčil jsem mu přirozeně vše dle pravdy. Na to propukl v smích a pravil: „To jest zvláštní, ti lidé by Vás nikdy neprozradili; vrchní montér, jehož jsem se ptal předtím, mne ujišťoval, že prošlo vše v nejlepším pořádku.“

Náš dělník jest individualistou. Ryze mechanické dresuře není nakloněn, nahrazuje to ale pozoruhodnou samostatností ve svých úvahách. To platí téměř o veškerém našem lidu a proto také nedosahují u nás masové organizace toho stupně účinnosti, jako u německého lidu. Češi nemanifestují rádi veřejně své city. K tomu jest jejich krev příliš klidná a proto musí naše vedení užívat jiných prostředků propagačních a výchovných, nežli jsou ty, jež se tak osvědčily u německého národa. Bylo by ale nesprávné, vykládati váhavost, kritičnost a hloubavost Čechů hned jako sabotáž.

Lidový vtíp pomáhá našemu lidu mnohdy nejen ve svízelných situacích, nýbrž svědčí též o zdravém humoru, důkazu to dobrého srdce.

Nyní bych však něco řekl také o krajních proudech v našem dělnictvu, o socialismu a komunismu.

V zásadě to byla u nás jako jinde reakce na poměry, jež právě zase vůdce vyličil tak přiléhavě ve své knize, ba, v pravdě sociální postup v dnešní Velkoněmecké říši se asi stane nejpůsobivějším polem pro úspěšnou součinnost. Socialismus bude žítí dále, jen blud o třídním boji třeba odstraniti, jehož vznik ale odhalil zase vůdce jako vinu úzkoprských kapitalistů, liberalistů, finančníků atd.

Vždyť jest dnes pomalu již celému světu jasné, že jest šílenstvím, míní-li bohatec, že by mohl na trvalo žítí šťastně, setrvá-li v lhostejnosti k nezaviněné nouzi kolem sebe, a že jest stejným šílenstvím, zřizovati finanční tvrze, kolem nichž v dobách krise leží vše v troskách. Slovo vůdcovo, podle něhož musí každé finanční řízení sloužiti především lidu, aniž bylo účelem samo sobě, padne zrovna zde na velmi úrodnou půdu.

Hospodářská soustava, která v těžkých krisích není s to, aby opatřila práci k práci ochotným a vykonala práce naléhavé, a jejíž celá moudrost v dobách krise záleží v brutálním odbourávání pracovních sil a v neustálém snižování mezd, nemůže se dnes nikde více udržeti. Peníze nechť slouží lidu, nikoliv naopak.

Divíte se, pánové, výronům zoufalství a přiklání se k extrémním žvlům, nenalezne-li se mezi povolanými žádný geniální muž s vřele cítícím srdcem, který by měl odvahu, změnit v zájmu národního celku celou soustavu?

Bude vás zajímati, že u nás vznikla již dávno před válkou velká politická strana, která se nazývala národně socialistickou, směřovala tedy k odklonu od internacionalismu a snažila se soustřediti všechny vrstvy národa. Svého cíle nedosáhla však pro nedostatečnou pevnost programovou.

Rozvedl-li jsem myšlenky o sociální otázce poněkud obšírněji, nemyslete, prosím, že by tu šlo o opožděný náhled jednotlivce. Dávno před válkou se zasazoval náš bez poskvrny poctivý národovec Dr. Kramář o spravedlivé řešení sociálních otázek.

Nyní několik slov o význačném zařízení v našem národě, o tělocvičné jednotě Sokol. Byla svými zakladateli stvořena pro tělesnou zdatnost a vypěstování slušných charakterů. Má již tradici více než sedmi desetiletí.

Mnozí z vás viděli zajisté některý z velkolepých sokolských podniků, buď přímo anebo v kinu nebo v obrázkových časopisech.

Sokol jest zcela nepolitický ve smyslu případných politických

stran, jeho členstvo obsahuje všechny vrstvy našeho národa od nádeníka po vysokoškolského profesora. Jistý, byť i neobmyslný politický nátěr dostal Sokol za Rakouska po svém proto tak bezpříkladném zmohutnění, že jeho účast jest naprosto dobrovolná. Jeho veřejná vystoupení předvedla totiž nejen vlastnímu lidu, ale i na venek překypující sílu zdravého, za nejvyššími cíly tělesné, morální i duševní zdatnosti spějícího národa.

Význam Sokola pro kladné výkony zrovna též v naší době nelze ani dosti vysoko odhadnouti. Doufáme tu ve zvláštní porozumění na německé straně, neboť i vy máte zařízení s obdobnými cíly. Jde jen o poctivé dorozumění k správnému využitkování hmatatelně trvajících, nezměrného bohatství vysokých hodnot. Považujeme právě tuto otázku za tak důležitou, že bychom jí věnovali co nejdříve zvláštní večer.

Snad mne budete po některých mých vývodech považovati za dosti objektivního, že bych mohl také promluvit o nepříznivém ve svém tématu. To máme zajisté též a bylo tomu tak i v minulosti. Rozhodující jest ale po mém soudu, jsou-li v nějakém národním společenství znatelný snahy, aby se příznivé podporovalo a nepříznivé vymycovalo.

Za dob největšího útisku v 19. století hlásili se k české věci jen ryzí idealisté. Pro prospěcháře tu nebyly také poměry nijak lákavé. Zcela jiná byla situace v 20 letech naší samostatnosti. Hned na jejím počátku varoval náš dějepisec Josef Pekař před t. zv. plevelem, před prospěchářskými příživníky, a předvídal, že potrvá delší dobu, nežli bude lze odstranit nepovolané a nahradit je povolanými. Každý připustí, že bylo pro to 20 let dobou příliš krátkou a i vy nebudete přece chtít přikládati měřítko příliš přísné.

Rozháranost politických stran, nešťastné to dědictví po Rakousku, nebylo lze rovněž tak naráz odstraniti. Pozoruhodné výkony v oboru technickém, hygienickém, sociálním a kulturním tu přece byly a jsou viditelné jako výsledky trvalé. Přirozené bylo v těchto oborech již dříve také mnoho vykonáno. Z oboru lékařského jmenuji jen namátkou našeho chirurga Prof. Dra Rudolfa Jedličku, jenž zemřel bohužel příliš záhy jako jedna z obětí roentgenologie. Byl muž vřele cítícího srdce a užil skoro celých svých značných příjmů k vytvoření příkladného domova mrzáčků, který nese jeho jméno a poskytuje stále mnohým, již

by jinak připadli na obtíž dobročinné péči, možnost slušného výdělků a tím i životní uspokojení. Ostatně byli zakladatelé světové pověsti vídeňské školy lékařské, Škoda a Rokytanský, českého původu stejně jako známý tamní chirurg Albert. Škoda byl strýcem velkého zakladatele průmyslu v Plzni, jemuž umožnil poskytnutím peněz založení závodů.

Mohl bych, vlastně bych měl, uvést ještě mnohé, obávám se však, abych neunavil nad míru. Chtěl jsem spíše podat jen náměty, aniž bych vyčerpával, tím spíše, že má náš Svaz, jak již řečeno, pokračovat ve své dnes započaté činnosti a dnešnímu přednáškovému večeru mají následovat další. My Češi se těšíme na slíbené vývozy Němců.

Jedna poznámka mi však budiž ještě dovolena. Naše učitelstvo jest mnohdy s německé strany obviňováno z nesprávného zaujetí. Mohl bych vám však předložit dopisy od učitelů, kteří vítají přesvědčivě počínání našeho Svazu a nabízejí svoji součinnost.

Pánové! Obraz, který jsem vám načrtl, jest kaleidoskopicky pestrý. Přemyslete-li ho, pochopíte sebevědomí českého člověka a jeho citlivosti. Podnikněte jednou za slunného dne procházku po našem pověstmi opředěném Vyšehradě. Potěšíte se z krásných výhledů na naši drahou Prahu a snad necháte též na sebe zapůsobit kouzlo tamního, krásně položeného, malého hřbitova, kde nalezlo mnoho našich velikánů svůj poslední odpočinek. Snad tam naleznete i jména vám známá.

Vůdce Velkoněmecké Říše pracuje na Nové Evropě. Tím rostou úlohy německého národa do nedozírna. Značnému počtu různých národů se má dostati velkorysého vedení. Staré Rakousko nevyřešilo svou historickou úlohu, zajistiti různým národům šťastné spoluzití. Mnohá prohlášení vůdce navštěvují, že on se chce bráti jinými cestami. Nechte toto jasně vyniknouti na všech německých místech, s nimiž přichází náš lid ve styk! Podporu každé poctivé národní svěbytnosti a řízení k velkým cílům pro společné dobro! Neplodné hádky mají býti patrně přeměněny v ušlechtilý zápas. Rozhodujícím budiž výkon. I malý národ může vykonati velké, odstraní-li se překážky a podporuje-li se jeho rozvoj. To jest zajisté úlohou, důstojnou velkého národa, jejíž vyřešení mu může býti jenom ke cti. Tomu napomáhej Bůh!

ÚK PrF MU Brno

3 1 2 9 5 0 1 5 1 7